

דף לג

'מי איכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור?...' - ע' במובא בסנהדרין נט, על מהות כלל זה, ומו"מ בדברי התוס' כאן.

ובבאור שיטת הרמב"ם (מלכים ט, יב) שמשמע מדבריו שבשר מפרכסת נאסר לבן נח (וכבר הקשה הרשב"א על דבריו מסוגיתנו) - ע' לחם משנה שם; שואל ומשיב תנינא ח"ב סז; מרומי שדה; משך חכמה - ראה יב, כג; וזכר יצחק ח"א לג וח"ב יד; בית ישי קז.

'עובדי כוכבים בנחירה סגי להו...' - יש מי שכתב מכאן סמך ורמז למה שנראה מתוך דברי הפסיקתא (דרב-כהנא. פרשת נח), שבהמה שמתה מאליה אסורה לנכרי. אין מותרת להם בהמה אלא ע"י שחיטה או נחירה. (הגר"פ פערלא בבאורו לספר המצוות לרס"ג - ח"ג דף רמב ואילך. והוכיח שם שכן היא דעת ראשונים. ע' תוס' להלן צא. ד"ה כמאן. וע' בספר נאות יעקב - יא.)
ואולם נראה מסתימת כל הסוגיות והפוסקים, שאין לשיטה זו יסוד להלכה. (עפ"י קהלות יעקב - ט.)

'ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה, וממתין לה עד שתצא נפשה ואוכלו, אחד עובד כוכבים ואחד ישראל מותרין בו' - לכאורה נראה שזה שאמרו 'ממתין עד שתצא נפשה' אינו אלא בישראל, (וכשם ש'ומולחו יפה יפה...') לא נאמר אלא כלפי ישראל) - שהרי מצד השחיטה עצמה, הותרה הבהמה לישראל, (והאוכלה אינו עובר משום עשה דשאינו זבוח. כ"ג לכאורה), וממילא כבר הותרה לבן נח, אלא שלישראל אסורה מצד אחר - משום 'לא תאכלו על הדם', ואיסור זה לישראל נאמר ולא לבני נח. (מה גם שלדעת רש"י להלן (קכא:) איסור דרבנן הוא. ואולם ע"ש בהערות מהר"ץ חיות).
ודומה הדבר למה שכתבו האחרונים, שכל שנשחטה כראוי ודבר אחר גם לה ליפסל, כגון טרפה - אין איסור ליתן בני המעיים לגוי. (כן כתבו בתו"ח ותבו"ש ופמ"ג, ורעק"א יו"ד כז ובשו"ת - קסה. וכן המנהג בישראל למכור לנכרים בני מעיים של טרפה שנשחטה, כמוש"כ אחרונים. וכבר כתב כן התשב"ץ - ח"ג רצו).
ואולם בכגון שחיטת נכרי, כיון שהשחיטה מצד עצמה אינה כשרה - כתבו הפוסקים שאסור להאכיל ממנה בני מעיים לנכרי, ואין להם תקנה לאכול בני מעיים אלא ע"י נחירה או בשחיטת מקצת סימנים, אבל בלאו הכי - אסורים משום אבר מן החי. (כן כתב הרשב"א בתורת-הבית הארוך דף ל סע"ב - מובא בש"ך יו"ד כז. וכן צדד תשב"ץ שם).
שו"ר שיש צד לומר שאיסור שאסרו משום 'לא תאכלו על הדם' עשאוהו כאוכל קודם שחיטה, וא"כ אין חילוק בין ישראל לנכרי. וצ"ע.

- יש מן האחרונים שפלפלו בדרכים שונות למצוא טעם ומקור להלכה הפשוטה בגמרא, שבהמה שנשחטה, הגם שהיא מפרכסת, וכחיה לכל דבריה היא (ל). - מכל מקום פקע ממנה איסור אבר מן החי. ובחדושי בית מאיר (כאן) כתב 'ולדעתי היינו מדכתיב וזבחת ואכלת - מיד שנזבחה מותר אתה לאכלה. וע': בפרי מגדים - משבצות זהב כח; פרי יצחק ח"ב כג; משך חכמה - פר' נח ט, ד.

'השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם - כשרים' - ואין אומרים שמא מתים היו. (רמב"ם - מאכלות אסורות ד, יג).

וכן בא להשיענו שדם האברים שלא פרש - מותר. (עפ"י תורת הבית להרשב"א - מובא ברעק"א, ע"ש).
ובתוס' הרא"ש: נראה לי שבשביל חיה ועוף נקט, שלא תאמר כיון שכתוב אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל, ושפך את דמו וכסדה בעפר - מתי יאכל, אחר שכיסהו בעפר - קמשמע לן שאינו מעכב. (וע' כיו"ב בתורת הבית להרשב"א ובחידושו.)

עוד יש מקום לבאר שבא התנא להשיענו שלא נאמר שיסוד ענין השחיטה והכשרה, הוא הוצאת הדם – ע' לעיל כו. לשון חיתוי. וע' במש"כ שם.

'השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם... ונאכלין בידים מסואבות' – כוונת המשנה, שיצא נפשה קודם שיצא הדם, ואף אם הדם יצא אחר כך – אין הדם ההוא מכשיר, שהוא דם המתה. (עפ"י חזון איש מכשירין ז, ד. וכמו שאמרו בפסחים טז: שדם התמצית אינו מכשיר, שאין קרוי 'דם' אלא זה שהנפש יוצאה בו, ולא זה שכבר יצאה הנפש מקודם).

(ע"ב) 'דלמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא באכילת מעשר, אבל בנגיעה דמעשר ואכילה דחולין לא פליגי' – הגם שאמרו זאת בדרך דחיה ובלשון 'דלמא' – כן הוא לפי האמת. (ומצינו עוד כיוצא בזה בתלמוד). וגם לשון 'אוסרים' אינו שייך אלא כלפי אכילה ולא בנגיעה, שאין שייך שם אלא לשון 'פוסלים'. (עפ"י ראשונים כאן; שו"ת הרשב"א ח"א תשן).
וטעם החילוק בין אכילה לנגיעה, שהרי אין במעשר דרגת שלישי-לטומאה כמו שיש בתרומה, (וכדין טבול-יום, שאוכל במעשר ואינו אוכל בתרומה עד שיעריב שמשו – ע' יבמות עד:), אלא שעשו חכמים מעלה במעשר שלא לאכול בטומאה של דבריהם, אבל אין השני עושה בו שלישי, הלכך מותר לגעת בו. (עפ"י הרמב"ן).

ויש להדגיש שאין האיסור משום טומאת הגוף, שאם כן, גם אם לא הוכשר יהא אסור לאכול, והרי שנינו כאן שאם לא הוכשר, נאכל בידים מסואבות, אלא כשם שגזרו נטילת ידים בחולין בפת, כך גזרו במעשר אף בפרי, או בבשר הנקח בכסף מעשר – עפ"י חזו"א או"ח קכט לדף יח: ועע"ש בס' כה, א-ב שאפשר שלפי האמת אין צריך נטילה במעשר אלא בפת).

'אלא אמר רב פפא: הכא בידים תחלות עסקינן...' – וזהו שאמר התנא 'ולא יצא מהן דם נאכלים בידים מסואבות' – הא אם יצא דם, הוכשרו לקבל טומאה ואין נאכלים, כי הידים מטמאים את הבשר. ותימא, מה איסור יש באכילת חולין טמאים, ומאי נפקא מינה בכך שיאכל בשר חולין טמא?
וצריך לומר שכך הכוונה, 'ונאכלין בידים מסואבות' – ואפילו רוצה לאכול תרומה וקדשים אחר כך, וזה אי אפשר אלא אם הבשר לא נטמא, אבל אם נטמא, הלא באכילתו אכל טמא נפסל גופו לאכול תרומה וקדשים, שגזרו טומאת גויה על האוכל אכל טמא, כדלהלן. (תוס' הרא"ש. וע"ע בחדושי הנצי"ב כאן).

'הכא בחולין שנעשו על טהרת הקדש עסקינן ודלא כרבי יהושע, דתניא: רבי אליעזר אומר...' – נקט 'ודלא כרבי יהושע' ולא נקט 'ורבי אליעזר היא' – יש לומר כיון שרבי אליעזר מתלמידי בית שמאי הוא (כמו שאמרו בירושלמי ביצה א, ד), ורבי יהושע מתלמידי בית הלל, לכך נוח תמיד להעמיד כר' יהושע בכל מקום שאפשר, אבל כר' אליעזר אין נוח להעמיד אלא מדוחק. (נראה לפרש, שהנה מצאנו דעת כמה תנאים שיש שלישי בחולין, תנא דטהרות – המובא להלן לה:; וכן ר"א בר' צדוק בברייתא שם – על כן לא נקטו 'כר' אליעזר', שלא ישתמע שהיא דעה יחידאית בלבד, של תלמיד ב"ש).
או גם, משום שרבי אליעזר לא אמר בפירוש חולין שנעשו על טהרת הקדש, לכך אינו אומר 'רבי אליעזר הוא'. (עפ"י חדושי הרשב"א).